

נייר עמדה בנושא

הצעת חוק נגישות לדיווח על נהיגה מסוכנת בחברות, התשע"א-2010

רקע

תאונות הדרכים הן אחד מגורמי המוות והפציעה השכיחים ביותר במדינת ישראל. אחת הדרכים לצמצם תופעה זו היא גיוס אזרחי המדינה הנוהגים בכבישים להילחם בנהיגה פרועה ובלתי אחראית, תוך איתור נהגים בעלי נטייה לנהיגה מסוכנת החוזרת על עצמה וטיפול פרטני בהם.

הצעת החוק "נגישות לדיווח על נהיגה מסוכנת בחברות התשע"א-2010" מחייבת חברות המחזיקות ברכבים להדביק על רכביהם מדבקה, שעליה מספר שאליו יכולים אזרחים להתקשר כדי לדווח על נהיגה פרועה, ולדאוג למענה טלפוני אנושי שיקלוט את הדיווחים עשרים וארבע שעות ביממה. מאגר התלונות ישמש את קצין הבטיחות של החברה כדי לטפל בנהגים העוברים עברות תנועה.

הצורך בהקמת מערך מסוג זה בחברות המחזיקות צי רכבים בא בעקבות מחקר מקצועי, שערכה "קרן רן נאור" מיסודה של עמותת "אור ירוק", הקובע שנהגי רכבי חברה מעורבים בתאונות דרכים פי שניים ויותר מבעלי רכבים פרטיים.¹

יש לציין, שאף שנוהל זה קיים כבר משנת 2005 ("נוהל 6"), המחקרים אינם מצביעים באופן חד משמעי על תועלתו. אולם עד עתה הוא יושם באופן לקוי, חלקי ובלתי מחייב, ולכן קשה להגיע למסקנות ברורות בעניין זה.²

הדילמה הערכית

הצעת החוק מעמידה אותנו בפני דילמה ערכית. מצד אחד אנו מעוניינים להפחית את תאונות הדרכים, אולם מצד שני נוהל זה מעודד את הציבור להלשין אחד על השני, עד כדי כך שיש המכנים את המדבקה "המלשינון".

רבני צהר מבקשים לבחון את הצעת החוק מנקודת מבט יהודית.

חובת המניעה של תאונות דרכים

החובה להציל נפשות מפורשת במקרא: "לא תעמד על דם רעך".³

חובה זו אינה מסתכמת רק בהצלה מסכנה קונקרטי, אלא אף מחייבת למנוע מראש מצבים העלולים לגרום לסכנת נפשות. המקור לכך הוא המצווה לבנות מעקה על הגג או בקצה מרפסת: "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך...".⁴ העולה מכך הוא שאדם חייב למנוע מצבים העלולים להוות מקור לסכנת נפשות. וכך פסק הרמב"ם⁵: "כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר: "השמר לך ושמור נפשך".⁶

באופן דומה, בהנחה שהמדבקה המאפשרת דיווח על נהיגה פרועה אכן מונעת תאונות דרכים, הרי שחובה על כל בעל רכב חברה להדביק אותה על רכבו

לשון הרע

מנקודת מבט יהודית, סיפור של דבר מגונה על חברו נחשב ללשון הרע, שהיא מהעברות החמורות שבתורה.⁷ ברם, ההלכה קובעת, שכאשר הדבר מונע עוול, ועל אחת כמה וכמה כאשר הדבר מציל נפשות, הדיווח איננו עברה אלא מצווה. זאת בכפוף לכך שמקפידים על הכללים הבאים: התלונה מבוססת מבחינה עובדתית, היא נעשית בתום לב ומיועדת רק לגורם שיכול להועיל.⁸ מחד, הקפדה על כללים אלה הופכת את הדיווח לפעולה מוסרית וערכית, אך מאידך, אי הקפדה עליהם הופכת את פעולת הדיווח לכשל מוסרי חמור, ואסור לנו כחברה יהודית לעודדו.

המלצות מעשיות

לאור זאת, אנו ממליצים לקבוע בחוק את ההמלצות הבאות:

- א. המתלונן יידרש למסור את פרטיו האישיים ופרטי המקרה המדויקים בעת הדיווח.
- הסבר: סייג זה מאפשר לבחון אם התלונה היא אמינה ומבוססת ואם נעשתה בתום לב או מתוך נקמנות.
- ב. הדיווחים יטופלו על ידי גורם אובייקטיבי שאיננו שייך לחברה.
- הסבר: במקרים רבים קצין הבטיחות הכפוף למנהל החברה עלול לפעול ממניעים לא ענייניים. למשל הקצין עשוי להחמיר עם עובד שמנהל החברה רוצה לפטרו ולהקל עם מנהל החברה שהוא המעסיק שלו.

יש לציין שהמלצות אלו בעיקרן נקבעו גם על ידי ד"ר פביאן סיקרון מבית הספר לבריאות הציבור מאוניברסיטת חיפה שבחן את הנושא לעומק.

עמדת רבני צהר היא, שנוהל המדבקה צריך להיעשות בכפוף להקמת מנגנון שיוודא שהדיווחים המתקבלים אמינים ומבוססים, נמסרו בתום לב והופנו לגורם מטפל אובייקטיבי. קביעת נוהל המדבקה באופן זה תהווה פעולה חיובית של הצלת חיי אדם ללא מלשינות פסולה.

¹ <http://www.rannaorf.org.il/node/360>

² ד"ר פביאן סיקרון, בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת חיפה, נוהל 6 – עמדות בקרב הציבור הרחב ובקרב קבוצות נבחרות,

אוגוסט 2008, [DOC]מחקר נוהל 6.

³ ויקרא יט, טז.

⁴ דברים כב, ח.

⁵ הלכות רוצח ושמירת הנפש יא, ד

⁶ דברים ד, ט.

⁷ רמב"ם, הלכות דעות ז, ג.

⁸ חפץ חיים, הלכות לשון הרע כלל י סעיף ב.